

, l'atzar

Exposició itinerant 2025-2028

I, de sobte, l'atzar

Incerteses, destins i casualitats
en la Col·lecció MACBA

Amb obres de Joan Brossa, Luz Broto, Joana Cera, Joan Jonas, Teresa Margolles,
Martin Llaveneras, Fina Miralles, Joan Ponç, Sergio Prego, Enrique Ramírez,
Allan Sekula i Oriol Vilanova

A cura de Claudia Elies

Servei educatiu

diba.cat/ca/web/oda/expoatzar

#ExpoAtzar

Diputació
Barcelona

MUSEU
D'ART CONTEMPORANI
DE BARCELONA

Ajuntament
de Manresa

elCasino
CENTRE CULTURAL

«I, DE SOBTE, L'ATZAR. Incerteses, destins i casualitats en la Col·lecció MACBA» és una exposició itinerant, entre 2025 i 2028, organitzada pel Programa d'Arts Visuals de la Diputació de Barcelona, amb la col·laboració del MACBA Museu d'Art Contemporani de Barcelona i els municipis que l'acullen: Badalona, Granollers, Manresa, Martorell, Mataró, Ripollet, Terrassa, Vic, Vilafranca del Penedès i Vilanova i la Geltrú.

El **Programa d'Arts Visuals de la Diputació de Barcelona** dona suport a les polítiques locals d'art contemporani de la província, amb la missió de promoure la connexió entre la ciutadania i l'art, facilitar-hi l'accés i contribuir a la crítica, el gaudi, la llibertat, la generació d'idees, la creativitat, l'educació, el coneixement, la salut i el benestar.

El **MACBA** té per missió fer viure l'art contemporani i, amb una especial atenció, l'art contemporani català. Mitjançant la recerca, la generació de coneixement i la difusió, vol provocar el gaudi i l'interès per l'art i la cultura contemporània, amb una voluntat d'incidir en la transformació de les persones i la societat. El MACBA vol participar en la construcció d'una societat més lliure i amb esperit crític.

Amb «I, de sobte, l'atzar», volem compartir i explorar aquests objectius amb ajuntaments, artistes, educadors i altres professionals que participen en la itinerància de l'exposició i, sobretot, amb els seus visitants.

Comissariada per Claudia Elies, i amb obres dels artistes Joan Brossa, Luz Broto, Joana Cera, Joan Jonas, Teresa Margolles, Martín Llavaneras, Fina Miralles, Joan Ponç, Sergio Prego, Enrique Ramírez, Allan Sekula i Oriol Vilanova, «I, DE SOBTE, L'ATZAR. Incerteses, destins i casualitats en la Col·lecció MACBA» proposa una mirada al concepte d'atzar des de diferents perspectives, llocs o accepcions.

Aquesta mostra s'inscriu en la línia d'exposicions dels darrers anys del nostre Programa d'Arts Visuals, que convida diferents comissaris a explorar temes prou atractius,

rellevants i polièdrics —com el malentès, l'entusiasme o les mans— perquè puguin interpel·lar i enriquir tots els visitants.

Com totes les exposicions del Programa d'Arts Visuals de la Diputació de Barcelona, «I, de sobte, l'atzar» ofereix serveis per als visitants, que inclouen recursos d'accessibilitat.

I, com a novetat, presentem un projecte de creació participativa a càrrec de Pep Vidal i A Bao A Qu destinat a col·lectius locals, amb la voluntat d'afavorir que totes les persones, amb independència de la seva realitat social o cultural, puguin participar de la cultura. També amb la voluntat que les sales municipals d'exposicions siguin espais per a la vida comunitària en relació a l'experimentació, la innovació i la creació artístiques, d'una banda, i espais per al desenvolupament personal i social dels ciutadans, de l'altra.

Az-zahr era un joc de daus popular a al-Àndalus i en altres regions islàmiques de l'edat mitjana. Sembla que el seu nom, que significa, flor, en àrab, feia referència a la *flor* de tarongina que hi havia dibuixada en una de les cares dels daus. El joc consistia a tirar els daus i veure si sortia la cara marcada amb *az-zahr*. Així doncs, aquest seria l'origen etimològic de la paraula **atzar**.

Partint d'una noció tan complexa com és l'atzar, l'exposició es planteja transitar per tot allò que atribuïm a la casualitat, al destí o a la incertesa, tot allò que sembla fruit de la contingència. L'exposició **«I, DE SOBTE, L'ATZAR. Incerteses, destins i casualitats**

en la Col·lecció MACBA» proposa una mirada sobre el concepte d'atzar des de diferents perspectives, llocs o accepcions. Es planteja des de la irrupció d'un fet abrupte, incontrolable, inesperat. Com un fet que se'n escapa i que ens és aliè.

I partint de l'arrel comuna, l'atzar, aquest joc de llançar els daus en el seu sentit més etimològic, les peces que es despleguen en l'exposició ens obren a una aproximació que pretén indagar i estendre's a tres nocions vinculades a l'atzar: incertesa, destí i casualitat. S'hi acosten des d'un discurs no lineal on tots els conceptes es van hibridant, trepitjant i contaminant d'una manera gairebé simultània. No hi trobareu un inici ni un final, ni tampoc un recorregut determinat propi. Totes les peces i els conceptes comparteixen aquest principi comú, de la mateixa manera que també comparteixen alguns dels matisos que les allunyen.

La **incertesa** s'aproxima a l'atzar des del dubte, l'imprecís i l'indeterminat. Al darrera, s'hi amaga una certa voluntat de control, de voler domar el curs dels esdeveniments. Un incert que s'entreveu en l'arlequí que pinta **Joan Ponç** o en la voluntat per intervenir el curs de l'aigua de **Luz Broto**. El trobem també en el castell que **Joana Cera** prova de reconstruir després que s'hagi enfonsat i en l'escultura de **Martin Llavaneras** sobre la força incontrolable de l'atmosfera.

La idea del **destí**, en canvi, apel·la a una força sobrehumana, gairebé divina. Una força que identifiquem en el film d'**Enrique Ramirez** quan posa en evidència l'atzar o el fat que marca el nostre lloc de naixement. El trobem també en la fortuïtat d'una bala invocada per les fotografies de **Teresa Margolles** i en els retrats d'**Allan Sekula**, que remetent al destí dels combatents d'una guerra.

I per últim, la deriva de la **casualitat** ens apropa a la probabilitat, a allò imprevisit que passa com no esperàvem. Ho escenifiquen les peces de **Joan Jonas** i **Fina Miralles**, que situen el cos davant de diferents fenòmens naturals confiant els seus moviments a factors aliens que no poden controlar; o les postals d'**Oriol Vilanova**, quan apareixen, una vegada i una altra vegada, en mercats de vell. També s'apropen a la noció de casualitat **Sergio Prego** i **Joan Brossa** quan apel·len al joc i a la força provant d'alterar un resultat esperat o probable en accions com saltar o escriure.

Els tres eixos de l'exposició troben correspondència en els versos del poema d'Ausiàs March: *Quant plau a Déu que la fusta peresqua*¹. Tot i haver estat escrit fa més de cinc segles, manté una vigència plena. En aquesta poesia ja s'aplegaven moltes de les idees que es proposen pensar aquí. *Quant plau a Déu que la fusta peresqua, en segur port romp àncores y ormeig*². La referència al mar desfent la matèria remet, d'una manera directa, a l'**aigua**, un element que ha anat emergint, per camins diferents, al llarg de l'exposició. I és que, des de temps antics, l'aigua ha fascinat per la seva força, per la seva resistència a la voluntat humana de controlar-la i per ser un cruel separador de països i vides. Metàfora del canvi incessant, remet també a l'inesperat i a l'incert, elements que ens permeten tancar el cercle i ens retornen a l'inici.

¹March, Ausiàs: *Per haver d'amor vida*. Barcelona: editorial Barcino, 2009.

²«Quan Déu vol que la nau s'enfonsi, a dins d'un port segur s'hi trenquen àncores i veles.»

Els serveis educatius de les exposicions itinerants del programa d'Arts Visuals de la Diputació de Barcelona:

- S'encarreguen a professionals especialistes en art i educació.
- S'adrecen i s'adapten a diferents segments de públic: individual, familiar, escolar i grups específics (entitats, esplais, gent gran, etc.).
- Tenen en compte l'accessibilitat.
- Adopten el format de visita dinamitzada, visita dialogada, visita performativa o taller experimental.
- Tenen per objectius generals:
 - » Estimular la curiositat i l'interès per l'art contemporani i per les temàtiques, per les obres i pels artistes de cada exposició.
 - » Donar a conèixer artistes contemporanis de referència del panorama català i internacional.
 - » Oferir eines de coneixement, contextualització i anàlisi.
 - » Propiciar l'aproximació a la creació contemporània com un espai per a la reflexió i el pensament.
 - » Promoure la recepció activa, la participació, el respecte, l'associació d'idees, l'experimentació, el pensament crític i la creativitat.
 - » Donar confiança per a l'aproximació autònoma a l'art contemporani i als àmbits de reflexió que posa en joc (socials, polítics, econòmics, científics, etc.).
 - » Compartir el gaudi per l'aprenentatge.

El servei educatiu de l'exposició «I, de sobte, l'atzar» es planteja uns objectius específics:

- Generar un espai de diàleg i reflexió compartida al voltant de les obres d'art i posar-les en relació amb les nostres experiències quotidianes.
- Reflexionar sobre conceptes relacionats amb l'atzar: l'incert, l'aleatori, la casualitat, el destí, etc.

- Descobrir el paper de l'atzar en l'obra i el procés de creació de diversos artistes visuals contemporanis.
- Fer experiència activa i creativa de les problemàtiques vinculades a la incertesa, l'imprevist, etc. Reflexionar, també, sobre la voluntat humana de dominar el que és incontrolable (la força de la natura, la incertesa del futur, etc.).
- Analitzar la relació de les obres de l'exposició amb la crisi climàtica i el pensament descolonial.
- Reflexionar sobre què és un museu i què és una col·lecció.
- Generar un diàleg sobre els límits i les possibilitats d'una col·lecció d'art contemporani com la del MACBA.

Activitats per a diferents tipologies de públics:

«Un llenç blanc, obert a la incertesa» Visita dinamitzada per a grups de primària, ESO, batxillerat i cicles formatius

Durada: 1 h 30 min

La visita proposa un recorregut actiu per descobrir com l'art contemporani ens pot ajudar a pensar la incertesa, jugar amb l'inesperat i reflexionar sobre els límits del control.

Abans d'entrar a la sala, farem una petita activació a l'exterior que dona títol a la visita. Sortirem als voltants del museu i, com qui para una trampa subtil, enganxarem una cartolina a terra, deixant-la a mercè de l'atzar. Aquest llenç blanc, exposat al vent, a les petjades o al no-res, capturarà allò que passi —o no passi— mentre nosaltres som dins, un registre atzarós del temps compartit.

A l'interior, el diàleg amb les obres de la Col·lecció MACBA ens plantejarà preguntes sobre l'aleatori, el destí i la casualitat. Parlarem de com artistes com Joan Jonas, Joan Brossa o Martin Llanereras han incorporat l'atzar als seus processos creatius i quines formes de coneixement s'obren quan renunciem a tenir-ho tot sota control.

Per acabar, proposem l'activitat «Tota postal té un destí», inspirada en l'obra *Còpies* d'Oriol Vilanova. Cada participant crearà una postal amb retalls de paraules i d'imatges extretes a l'atzar d'un diari. Les postals, nascudes de la intuïció i la memòria, es convertiran en missatges viatgers: seran enviades al proper museu on l'exposició farà parada. Com un arxiu col·lectiu i en moviment, recolliran les traces de totes les persones que, com nosaltres, un dia es van aturar a mirar l'atzar de prop.

«Deixar-se endur per l'atzar»

Visita dinamitzada per a famílies amb infants a partir de 6 anys (preferiblement)

Durada: 1 h 30 min

El joc i l'atzar tenen una llarga història. A partir de preguntes, observacions i dinàmiques, reflexionarem sobre com el món que ens envolta està ple d'elements que no podem preveure: una fulla que trobem pel camí, una trobada inesperada, un núvol que esclata sense avis. I explorarem com els artistes han jugat a incorporar aquests fets incontrolables en les seves obres.

Descobrirem que molts d'ells han deixat que el vent, la pluja o la gravetat guiïn la seva manera de treballar, i ens preguntarem com nosaltres també vivim, dia rere dia, coreografies improvisades amb el món. Al llarg de la visita, compartirem les nostres pròpies experiències amb la casualitat i l'imprevist obrint espais de conversa entre grans i petits.

Per acabar, plantejarem l'activitat «Tota postal té un destí», una proposta senzilla i poètica que convida cada família a crear una postal a partir del collage, un record viatger de la visita.

«Coreografies de l'incert: l'atzar en l'art contemporani»

Visita comentada i dialogada per a adults (a partir de 16 anys)

Durada: 1 h

L'atzar és, potser, una de les idees més suggerents de la nostra cultura. Ens parla de

l'anhel de dominar l'incontrolable i de la por del que no es pot preveure, però també d'una fascinació antiga per allò que s'esmuny pels marges, per allò que no s'explica amb normes ni mapes. Aquesta visita proposa una immersió a través de diferents obres contemporànies que treballen —conceptualment i formalment— amb la incertesa, la casualitat i el destí.

Posarem en diàleg el gest artístic amb l'imprevist: la col·laboració amb forces naturals com el vent, el joc amb l'error o la repetició mecànica com a estratègia. Artistes com Joan Jonas, Sergio Prego o Oriol Vilanova ens permetran obrir interrogants sobre la noció de control, però també sobre com expliquem la història, i sobre el rol de l'atzar en els relats hegemònics i els petits gestos quotidians. La visita es desenvoluparà a partir de la conversa amb el grup fent aflorar les connexions entre les obres i les vivències personals de les persones participants.

«Submergir-se en el record:

l'atzar en les nostres vides»

Visita comentada i dialogada per a persones amb Alzheimer i altres demències (amb cuidadors o familiars)

Durada: 1 h (durada flexible)

A vegades, una imatge, una paraula, una olor o una textura poden obrir una porta inesperada cap al record. Aquesta visita, pensada especialment per a persones amb Alzheimer i altres demències, parteix de la idea que el record pot ser una forma d'atzar: apareix sense avisar, es filtra per sensacions i s'activa sovint des del cos més que des de la raó.

Amb aquesta mirada, proposem un recorregut pausat per una selecció acurada d'obres de l'exposició, centrant-nos en les que apel·len als sentits, la quotidianitat i l'experiència viscudes. La conversa amb el grup es farà a partir d'impressions senzilles, evocacions i diàlegs oberts, amb el suport de l'educador, adaptant el llenguatge i el ritme segons les necessitats dels assistents.

Conceptualització i disseny:

A Bao A Qu és una associació cultural i sense ànim de lucre —fundada l'any 2004— que treballa per fomentar el gaudi de l'art i la cultura entre infants i joves de tots els contextos socioeconòmics i geogràfics, amb una atenció especial als que viuen en entorns desafavorits. La seva acció també vol contribuir a la innovació educativa a través de l'art, la creació i la cultura, i potenciar el valor transformador de la pràctica artística com a motor de millora social. A més, forma professorat en el potencial pedagògic de les arts i contribueix a fer que escoles i instituts esdevinguin motors culturals, sobretot en contextos amb un teixit cultural especialment feble.

Entre els reconeixements obtinguts per l'entitat destaquen el Premi Ciutat de Barcelona 2015 en Arts Visuals, el Premi Pepón Coromina de l'Acadèmia del Cinema català 2021, el Premi de l'Associació Catalana de Crítics d'Art (ACCA) en Educació 2020, el Premio Cidade de Ourense 2017, el Grant for EU Media Literacy Programs de l'Evens Foundation 2013 i el Reconeixement Infància 2009 de la Conselleria d'Acció Social i Ciutadania.

<https://www.abaoaqu.org/ca>

Martí Madaula Esquirol (Sabadell, 1996) és artista i educador. Graduat en Belles Arts per la Universitat de Barcelona, ha cursat un màster en arts visuals a la LUCA School of Arts de Gant (Bèlgica), així com un màster en cinema, vídeo, nous mitjans i animació a la School of the Art Institute of Chicago.

La seva primera pel·lícula, *The Living Wardrobe*, es va estrenar a Visions du Réel l'any 2024. Ha presentat els seus treballs en exhibicions individuals com «L'armari vivent» (Prats Nogueras Blanchard, 2024), «Tough, Reliable and Almost Cuddly» (SITE 280 Gallery a Chicago, 2023), «To Recover the Bedsheets from Manchester» (Museu d'Art de Sabadell, 2021) o «Stronger than Air, Thinner than Ice»

(Astronomical Observatory of UGent, 2019), entre d'altres. També ha participat en mostres col·lectives a la galeria Àngels Barcelona, a Roca Umbert Fàbrica de les Arts de Granollers o a la Sala d'Art Jove de Barcelona, entre altres espais. I el 2021 va publicar el llibre *Com conquerir l'espai*.

Sempre parteix de l'observació d'allò més proper, i aquest enfocament sovint el condueix a analitzar els espais que habita, les seves múltiples cases, convertint-los en matèria de reflexió i creació.

www.martimadaula.hotglue.me

Joan Ponç, *Fanafafa Veribú*, 1950. Col·lecció MACBA. Dipòsit de la Generalitat de Catalunya. Col·lecció Nacional d'Art. Antiga Col·lecció Salvador Riera. © Joan Ponç, VEGAP, Barcelona. Foto: FotoGasull.

Allan Sekula, *Prayers for the Americans (I)*, 1999 - 2004. Col·lecció MACBA. Fundació MACBA. Obra adquirida gràcies a David Armengol. © The Estate of Allan Sekula.

Joan Brossa, *Ruixat de lletres*, 1994. Col·lecció MACBA. Dipòsit de l'Ajuntament de Barcelona. © Fundació Joan Brossa, VEGAP, Barcelona. Foto: Gustau Nacarino.

Teresa Margolles, *40 km*, 2014. Col·lecció MACBA. Fundació MACBA. Dipòsit Álvaro López de Lamadrid. © Teresa Margolles. Foto: La Fotogràfica.

Informació pràctica:

- Inscripcions: a cada municipi (vegeu calendari al web:
<https://www.diba.cat/ca/web/oda/expoatzar-servei-educatiu>)
- Idioma: català (per a altres idiomes, poseu-vos en contacte amb el municipi corresponent)
- Podeu consultar els recursos d'accessibilitat i les itineràncies al nostre web:
<https://www.diba.cat/ca/web/oda/expoatzar>

